

HERMENEUTİK YÖNTEM, ONTOLOJİK HERMENEUTİK ve HANS GEORG GADAMER

Sevra FIRINCIOĞULLARI*

Özet

Çalışmanın amacı sosyal bilim tartışmaları içinde büyük önem arz eden hermeneutik yönetime ilişkin bilgi vermek ve hermeneutiğin doğuşu ve gelişiminde etkili olan isimleri ve söz konusu isimlerin temel kavramlarını genel olarak tanıtmaktır. Aynı zamanda ontolojik hermeneutiğin en önemli ismi olan Hans Georg Gadamer'in yaklaşımını ve temel kavramlarını ortaya koymak çalışmanın amaçları arasındadır. Çalışma, hermeneutik kavramının doğuşuna yönelik genel bilgi içermekle birlikte, hermeneutik yönetime büyük katkılar sağlayan Wilhelm Dilthey, Schleiermacher, Hans Georg Gadamer gibi isimlerin genel yaklaşımlarını da tanıtmaktadır. Dilthey'in yaşantı kavramına, Schleiermacher'ın yazarın psikolojik yorumu kavramına ve Gadamer'in ontolojik anlama, yorumlama ve dil konusundaki görüşlerine yer verilmiştir. Aynı zamanda hermeneutik yöntemin felsefi köklerinde etkili olan isimlere de değinilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Hermeneutik, Ontolojik hermeneutik, Dil, Anlama, Dilthey, Gadamer, Yorumlama

HERMENEUTIC METHOD, ONTHOLOGICAL HERMENEUTICS AND HANS GEORG GADAMER

Abstract

The study aims to provide information regarding the hermeneutical method of great importance in social science debates and to promote the emergence of hermeneutics and influential names and names mentioned basic concepts of development in general. It is also among the most important name of ontological hermeneutics of Hans-Georg Gadamer's approach reveals the basic concepts and objectives of the study. Working together to contain general information on the genesis of the concept of hermeneutics, hermeneutical method can greatly improve Wilhelm Dilthey, Schleiermacher, introduces the names of Hans-Georg Gadamer's general approach, such as. Dilthey's concept of life, the author's psychological interpretation of the concept of Schleiermacher and Gadamer's ontological understanding, given the views on interpretation and language. Also names have been mentioned which are effective in hermeneutical method philosophical roots.

Keywords: Hermeneutics, Ontological hermeneutics, Language, Understanding, Dilthey, Gadamer, Interpretation

GİRİŞ

Hermeneutik, insanın yaşantısı içinde ürettiği her şeyi anlama ve yorumlama olarak ortaya çıkmış, özellikle 19. yüzyılda doğa bilimlerinin insan bilimlerine kullanılma fikrine karşı gelişmiş bir kavramdır. Kavramın köklerinin Antik Yunan'a dayandığı ancak günümüzdeki anlamını 19. yüzyılda kazandığı bilinmektedir.

* Dr., Subaşı mah. mermer sokak. no: 12/A Antakya HATAY, sevrafirinci@gmail.com

Hermeneutik terimi ilk kez olarak Antik Yunan'da kullanılmıştır. Buna göre, Antik Yunan'da, tanrıların sözleri ve mesajları insanlara, tanrıların habercisi olan Hermes tarafından iletildiği ve Hermes tarafından aktarılan bu sözlerle tanrılar, insan hayatı hakkında insanların göremedikleri şeyleri anlaşılması kolay olmayan birtakım 'sözel kalıplar' içinde aktardıkları, fakat bu sözlerin yalnızca lâfzî anlamlarıyla dümdüz anlaşılacak yerine, açıklanmaları ve yorumlanmaları gerektiği için tanrıların sözlerini yorumlama faaliyetine hermeneutik adı verilmiştir. Hermeneutik teriminin söz konusu teolojik anlamı Ortaçağ'da da korunmuş ve terim, Hıristiyan teolojisinin kutsal kitaptaki tinsel hakikati anlayıp yorumlama işiyle meşgul olan kısmı için kullanılmıştır (Cevizci, 2005: 828)

Hermes aynı zamanda dil ve konuşmayı yaratan tanrıdır. Buna ilişkin olarak Platon'un diyaloglarında Socrates sözcüklerin ikilemine dikkat çekmiştir. Sözcükler hem bir anlam açığa vurdukları hem de onu gizledikleri için çok güçlü bir gösterge (sign) sayılmış ve Hermes'in oğlu Pan'a benzetilmiştir. Pan, üst kısmı tanrısal ve mükemmel, alt kısmı ise keçiye benzeyen bir varlıktır. Pan gibi, dil de hem doğruları, hem de yanlışları içerir. Hermes, dil içindeki bu ikilemi ve belirsizlik durumunu çözümlenmiş bir tanrı değildir. Bunun için de onun taşıdığı tanrı sözlerinin anlamı her zaman değişebilen yorumlara açıktır. Hermes'in yaptığı iş esasında bir tür çeviridir. Ancak antik yunanlılar için buradaki çeviri kelimesi sadece ve basitçe bir tercüme işi değil, "açıklama", "açımlama", "açık kılma", ve "yorumlama" gibi anlamları da içermektedir (Yıldırım, 2009: 124)

Hermeneutiğin gelişiminde ve bu günkü anlamını kazanmasında özellikle Dilthey ve Schleiermacher'ın büyük katkıları olmuştur. Schleiermacher, hermeneutik terimini metin ve konuşmaların daha derin anlaşılması bağlamında yorumlama yönünde kullanmıştır. Schleiermacher, bu şekilde metnin yazıldığı dille ilişkiye girerek hem gramatik hem de psikolojik açıdan incelenme durumunu tarif etmektedir. Schleiermacher'den sonra terimi geliştiren en önemli isim Dilthey olmuştur. Dilthey insan bilimlerini Tin Bilimleri olarak adlandırmış, bunu da yaşantı ve kültür kavramları ile temellendirmiştir. Dilthey'in bu temellendirmeleri pozitivist bir tepki ve karşı duruş olarak da okunabilir. Çünkü Dilthey doğa bilimlerinin yasa temelli açıklamalarında bir paradoks olduğunu iddia etmiştir.

Kalkış noktaları ve yönelimleri ne kadar farklı olsa da, Comte, Marx ve Hegel, tarihte ve toplumda yasalar olduğu inancında ortaktılar [...] ama ne var ki, örneğin toplumsal sarsıntılar bazı zorunlu toplum ve tarih yasalarından ötürü meydana geliyorsa, insanların böyle bir zorunluluğa karşı durup bu sarsıntıları önleyemeyecekleri açıktı. Yani tarihte ve toplumda zorunlu yasalar varsa, insan iradi ve özgür bir kararla bu yasaları değiştiremezdi. Hatta bu durumda insan iradesine ve insan özgürlüğüne yer bulmak mümkün değildi. Comte de Hegel de, Marx da, tarihte ve toplumda bir zorunluluk - özgürlük paradoksunu karşılarında bulmuşlardı. Örneğin Marx, geleceğin sınıfsız toplumunu hem zorunlu tarih yasalarının bir sonucu olarak görüyor ve hem de bu topluma ulaşmak için insanların bilinçli ve iradeli eylemlerine ihtiyaç olduğunu söylüyordu ki, bu bir paradokstu [...] Tarihte ve toplumda zorunlu yasalar bulma peşindeki felsefi ve bilimsel çabalar, ya tarihte insanın irade özgürlüğüne yer bulamıyorlar, ya da zorlamalara başvuruyorlardı. Başka bir deyişle, tarihe ve topluma, olguları ve süreçleri zorunlu bağlantılar içinde genel geçer biçimde açıklamaya çalışan yasacı bir bilimin bakış açısı altında eğilmek paradoksa yol açıyordu (Özlem, 2000: 127).

Dilthey, tin bilimleri dediği insan bilimlerinde, doğa bilimlerinde farklı bir yöntemin kullanılmasının zorunlu olduğunu düşünmekteydi. Çünkü insan iradesi olan özgür bir varlıktı, aynı zamanda insan dünyası ve onun inşası olan tarih de belirli yasalara indirgenemeyecek kadar değişken ve karmaşıktı. Bu değişkenliğin ve karmaşıklığın temelinde insanın kendi özgür iradesi ile inşa ettiği tarihi ve kültürü gören Dilthey'e göre:

İnsanda her şeyi iradeye bağlamak, dayandırmak ve her şeyi kendi kişisel özgürlüğü içinde yadsımak gibi bir olanak vardır ki; o sahip olduğu bu olanakla, kendisini doğadan tümenden farklılaşmış ve başkalaşmış bir şey olarak tanır. Öyle ki, o, kendisini, doğanın ortasında, kendi eylemlerinin oluşturduğu çerçeve içerisinde [...] tanır. Ve işte burada, insan için, kendi bilincinin olgusu denen şey,

tinsellik oluşur, böylece de kendi olanaklarıyla bağımsız hareket eden bu tinsel dünya içinde, insan kendi eylemlerine koyduğu hedeflere göre oluşan bir değer, bir yaşama amacı ortaya çıkar. O, bununla, bir nesnel zorunluluklar alanı olarak doğa alanından ayrılıp yine bu doğa ortasında oluşan bir şey olarak tarih alanına geçer. Özgürlük, bu tinsel bütünlüğün sayısız noktalarında hep ışıldar; burada doğal değişmelerin mekanik akışına karşıt olarak, iradeye dayalı eylemler vardır. Bu bütün, insanın kendi içinde süreceşen her şeyi, kendi emeği ve kendi anlatımlarıyla başardığı her şeyi içine alır... İşte tin bilimlerinin konusu tamamen insani / tarihsel olan bu gerçektir (Özlem, 2000: 123, 124).

İnsan kültürel bir varlıktır. Bu nedenle insanın eylemine ilişkin herhangi bir açıklama getirebilmek için doğa bilimlerinden daha derin bir yöntem kullanılması gerektiğini düşünen Dilthey, bir kavramı ya da eylemi anlamak için, içinde yaşanılan kültüre ve tarihsel bağlama bakmak gerektiğini vurgulamıştır. Kültürel yapı, tarihsel bağlam içinde değişkenlik gösterdiğinden kavramları veya insana ilişkin eylemleri anlayabilmek ancak dönemin sosyal ve kültürel dokusuna sızmak ile mümkündür. Dilthey, anlam bilimleri adını verdiği bu yeni bilim anlayışını “yaşantı” kavramı ile tarif etmektedir.

Tin ya da insan bilimlerini yaşantı kavramından hareket eden anlam bilimleri olarak tanımlayan Dilthey, bu bilimlerin, yazılı metinleri önce filolojik bir anlam eleştirisinden geçirmek, daha sonra da sözcüklerin belli bir dönem ya da çağda söz konusu olan anlamlarını ortaya çıkarmak durumunda olduğunu öne sürmüştür. Çünkü belli bir dönemi ve kültürü anlamak için yazılı yapıtların lâfzî ya da görünüşteki anlamını ortaya çıkarmak, yeterli olmaz; ayrıca, sözcüklerin belli bir dönem ya da çağın sahip olduğu manevi hayat veya kültürel boyutu altında kazandıkları anlamı da gün ışığına çıkarmak gerekir; Dilthey'e göre, bu yapıldığı zaman ancak, söz konusu anlamlar sayesinde o dönem ya da çağa egemen olan tinsellik kavranabilir. Bu anlamları açığa çıkaracak olan yöntem de, bir tür anlama ve yorumlama sanatı olarak, hermeneutiktir (Cevizci, 2005: 829).

Hermeneutiğin gelişiminde büyük katkıları olan Dilthey, özellikle yaratıcının yorumcuyla ilişkisine önem vermektedir. Zira ona göre bir eseri anlama ancak yorumcunun kendini yaratıcının yerine koymasıyla mümkündür. Eğer yorumcu yaratıcının yerine kendini koyarsa aynı tinselliği paylaşırsa, yani yorumcu ve yaratıcının yaşantısı içinden esere bakabilirse gerçek bir anlama mümkün olacaktır.

ONTOLOJİK HERMENEUTİK ve HANS GEORG GADAMER

Gadamer, 11 Şubat 1900'de Güney Almanya'da Protestan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Dört yaşındayken annesini kaybetti. Gadamer, ontolojik hermeneutik yönteminde izler bırakan kendi yaşamını kısaca şöyle anlatmaktadır:

Protestanlığı, tabiri caizse, sıfır mertebesinde aşırı bilimsel yönelimlere sahip bir evde doğdum. Bu teorik bir ateizm değildi. Babam doğa bilimcisiydi ve aslında doğanın sırlarının doğa bilimlerinin nesnesi olmayan bir şeyin ispatı olduğunu düşünüyordu. Onun için doğa vardı, fakat kilise yoktu. Annem onun karşı kutbunda yer alıyordu. Onu pek tanıyamadım. O dindar ve mutedil bir insandı, fakat aynı zamanda karakterinde sanata özgü unsurlar da vardı. Babamın yetenekleri eleştirel yeteneklerdi... Babam beni çok uzun süre tekrar tekrar doğa bilimleriyle meşgul olmam için ikna etmeye çalıştı. Doğal olarak buna direndim. Gymnasium'daki son yıllarımda Yeni Ahit'i Grekçeden okuduk. Gayet tabi eski Ahit hikâyeleri de harikuladeydi! Sonra Marburg'a gittim ve teoloji alanına girdim. Bu yüzden birçok protestaninki gibi benim de dini arka bahçemin kiliseyle hiçbir alakası yoktu... Hiçbir şekilde dini amacım olmadı. Bunu bir ölçüde üzülerek söylüyorum (Gadamer, 2008: 12).

Heidegger ve Kant'tan çok etkilenen Gadamer çok genç yaşta doktorasını verdi. Heidegger'in asistanlığını yapan Gadamer onun rehberliğinde doçentlik tezini verdi. Kendi yaşadığı dönemde yükselişe geçen Nasyonal Sosyalizm ve Komünizmin hiçbir zaman destekçisi olmadı ve siyasi görüşlere her zaman mesafeli yaklaştı.

Hem bir insan hem de bir filozof olarak, bir yüzyıllık tarihin canlı tanığı olmuştur. Nazizm'in egemen olduğu yıllarda Nazi hareketine katılmadığı halde memleketini terk etmemiş, ne Hitler'i desteklemiş ne ona muhalefet etmiş, politika dışı bir konumu benimseyerek felsefi çalışmalarını sürdürmüştür. Entelektüel hayatına damgasını vuran düşünür, hocası Martin Heidegger'in Nazilerle ilişkileriyle mukayese edildiğinde, bu tavrı ilginçtir. Heidegger 1933'te Freiburg Üniversitesi Rektörü olduğunda Gadamer hocasıyla ilişkilerini dondurmıştu (Arslan, 2008: 14).

Gadamer hermeneutiği ele alışımda özellikle hocası Heidegger'in düşüncelerinden yoğun olarak etkilenmiştir.

Heidegger'e göre insan Dasein "ontolojik hermeneutik bir varlıktır; insan dünyasını sürekli yorumlayan bir varlıktır; bir şeyi anlamak onu bir şekilde / bir şey olarak anlamak, bir şeyi "bir şey olarak" anlamak onu yorumlamak demektir. Anlamak yorumlamaktır. Dasein'e bağlı anlama ve yorumlama olmaksızın dünya mümkün değildir ve tecrübe edilemez... Bilimin tasviri de *fiziksel yorumdur* (Arslan, 2008: 15).

İnsan dünyaya fırlatılmış bir varlık olarak düşünmeye her şeyin ortasından başlar. Dolayısıyla onu sürekli bir hermeneutik döngü çevrelemiştir. Bu da insanın varoluşsal özelliklerine uygun bir durumdur. Nesnelere ve diğer Daseinlerle karşılaşır. Onları tanımak ister (Kantaracı, 2014: 92).

Dasein dünya içinde karşılaştıklarından hareketle kendisini anlamaktadır. Anlamak demek, dünya içinde varolmanın ilgili imkânına kendini tasarlamak demektir, yani tam da o imkân olarak varolabilmektir (Heidegger, 2008: 411).

Hermeneutik üzerine görüşlerini temellendirirken Schleiermacher'den de oldukça etkilenen Gadamer, özellikle yorumlama söz konusu olduğunda mutlaka yazarın bireyselliğinin bir anlamda psikolojisinin de hesaba katılması gerektiğini vurgulamaktadır. Schleiermacher'in anlama ve yorum üzerine görüşlerini yoğun olarak aktardığı *Hakikat ve Yöntem* adlı eserinde şunlara yer vermektedir:

Anlaşılması gereken şey sadece kesin kelimeler ve onların objektif anlamları değildir, aynı zamanda konuşanın ya da yazarın bireyselliğidir de. Schleiermacher yazarın yalnızca düşüncesinin kaynağına dönülerek gerçekten anlaşılabilmesine inanır (...) Schleiermacher'in kişisel katkısı psikolojik yorumdur. O nihai noktada bir keşif süreci, bir kendini yazarın çerçevesi içine yerleştirme, bir eserin kompozisyonunun "iç kaynağını" kavrayış bir yaratma eylemini yeniden yaratmadır. Böylece anlama özgün bir ürünün yeniden üretimi [...] hayati tasarım anından çıkan bir yeniden inşadır (Gadamer, 2002: 260).

Gadamer, dünyayı algılayışımız dâhil, bilim sanat ve yaşamın her alanında anlamının olduğunu dolayısıyla her yerde yorumun devreye girdiğini belirtmektedir. Çünkü insan söz konusu olduğunda farklı bakış açılarına bağlı farklı yorumlar vardır. Bu farklı yorumlar içerisinde insan diğerlerini tanır, insan diğerlerine ait yorumları kendi yorumları dâhilinde kavrar.

Hermeneutik tecrübe, planlayabileceğiniz ve kontrol edebileceğiniz bir şey değildir; aksine o beklentilerinize karşı hareket eder; sizi durdurur ve yeniden düşünmeye zorlar. Bu tecrübe insani sonluluğun sınırlılığın tecrübesidir; hermeneutik tecrübe, görev ister bir metni yorumlamak ister bilimsel ya da sanatsal bir görevi yerine getirmek ister daha da genelde bir şeyi kelimelere dökmek olsun her anlama hadisesini belirler. Daima bize bazı anlama perspektiflerini açan, diğerlerini kapatan

bir geleneğe doğarız. Sorun, sınırlılığımızı asla aşamasa da bir ufku aşmak ve mevcut görüş noktamızın ötesine küçük bir adım atmak için, sınırlılığımızın bilincine varmamızın gerekmesidir. Fakat bu durum pek de trajik değildir; çünkü bizi birbirimizden öğrenmeye ve daima başka tecrübelere açık kalmaya ve keza bize destek olan işbirliği ve dayanışmanın bilincine varmaya yetenekli kılan da kesinlikle bu sınırlılığımızdır. (Arslan, 2008: 17,18).

Gadamer, Dilthey'dan da etkilenmiş ancak onun insan bilimlerinde anlama üzerine olan yaklaşımını genişletmiştir. Dünya tarihi, deyim yerindeyse, metinlerini anlamakla yükümlü olduğumuz geçmişin dilleriyle yazılmış insan Geist'in toplu eseri durumunda bir büyük karanlık kitaptır (Gadamer, 2002: 258).

Gadamer, insanın kendine özgü bir oyun mekânı, bir anlamlar dünyası içinde yaşadığı ve bu mekânın da yalnızca refleksiyonlu bir anlama yoluyla bilinebileceği ve çağların, kültürlerin, sınıfların ve toplumların, ancak bir çağın ya da toplumun dildeki sözlere verdiği ortak anlamlarla şekillenen yaşam biçimleri aracılığıyla anlaşılabilirliği kabulleriyle, felsefi hermeneutiği söz konusu yaşam biçimlerinin bütünlüğüne ve bu bütünlüğü sağlayan şeylere ulaşmayı amaçlayan anlama ve yorumlama yöntemi olarak tanımlamıştır (Cevizci, 2005: 829).

Gadamer “oyun” kavramı ile tanımladığı anlamayı, Dilthey'in Tin Bilimleri için bir yöntem olarak belirlediği temelden daha fazla bir şey olarak değerlendirmektedir. Gadamer ontolojik bir hermeneutik geliştirerek anlamayı insanın varoluşunun temelinde değerlendirmiş ve bu varoluşu açıklamak için anlamının en önemli anahtar olduğunu vurgulamıştır.

Gadamer'e göre “anlama, tarihsel bir çerçeve içinde var olan bilinçli insanların kendilerini dünyaya bağlamalarının en temel yolu, dünyayla kurdukları ilişkinin en açık ifadesidir. Buna göre anlamının epistemolojik bir anlamdan ziyade, ontolojik bir anlamı vardır” (Cevizci, 2005: 741). Gadamer, anlama ile ilgili varoluşsal görüşlerini özellikle dile ilişkin açıklamalarında netleştirmektedir:

Biz kendimizi dünya karşısında bilinç olarak bulmayız ve sanıldığı gibi kendimizi bir anlama aracını izleyerek bir sözsüzlük / kelimesizlik durumunda kavramayız. Aksine, zaten kendimizle ve dünyayla ilgili bilgimizin bütünü içinde kendimizin olan dil tarafından zaten daha önce içerilmiş / kuşatılmış durumdayızdır. Konuşmayı öğrenerek büyür, insan bilgisiyle ve son tahlilde kendimizin bilgisiyle teçhiz edilmiş hale geliriz. Konuşmayı öğrenmek, her nasılsa zaten aşınası olduğumuz bir dünyayı tasarlamak için gerekli önceden mevcut bir aracı kullanmayı öğrenmek demek değil; dünyanın kendisiyle aşinalık kurmamız, dünyanın ve onunla yüz yüze gelme tarzımızın bilgisiyle donanmamız demektir. Ne karmaşık ve ne gizemli bir süreç! Çocuğun “ilk” kelimeyi konuştuğunu söylemek ne budalaca bir şeydir. Çocukların insani konuşmadan ve sonra da bir ifade türünü ilk kekelemeyişlerinden ayrı hermetik (hava geçirmez) bir izolasyon içinde büyüdüklerini söyleyerek insanlığın özgül / asıl dilini keşfetmek istemek, bir fiili insan dilini benimseyerek onu yaratılışın “özgün” dilinin varlığı mertebesine çıkarmayı düşünmek ne büyük çılgınlıktır! [...] Aslında biz daima dilde zaten evdeyizdir; dünyada evde olduğumuz kadar evdeyizdir (Gadamer, 2002: 68)

Gadamer'in dil üzerine olan görüşleri anlamının en başta insanın kendini kavrayışının imkânı temelinde bir işlevi yönündedir ki; bu da insanın doğduğu andan itibaren içinde var olduğu alandır. Ona göre dil, sonradan öğrendiğimiz bizim dışımızda bir şey değil, aksine varoluşumuzu tanımladığımız içinde doğduğumuz kaçınılmaz bir gerçekliktir. Gadamer, dili bu şekilde tanımlarken bireyin bilincinin ve kavrayışının ötesinde bir şey olarak değerlendirmektedir. Ona göre dil bireysel bilinç olmadan da var olamaz ancak bireysel bilinçlerin toplamından da öte bir şeydir.

O daima bizim ötemize uzanır. Bireyin bilinci, dilin varlığının kendisiyle ölçülebileceği bir standart değildir. Gerçekten de konuşulan dilin içinde fiilen mevcut hiçbir bireysel bilinç olamaz [...] Hiçbir birey konuşurken konuşmasının reel bilincine sahip olamaz. Yalnızca istisnai durumlarda insan konuşmakta olduğu dilin bilincindedir (Gadamer, 2002: 69). Dil yalnızca elimizdeki bir nesne değildir, geleceğin hazinesi içinde varlığımızı sürdürdüğümüz ve kendisiyle dünyamızı algıladığımız ortamdır (Gadamer, 2002: 11).

Dil, hem varoluşumuzun gömülü olduğu hazine, hem de varlığımızı ortaya koyduğumuz enstrümanlardır. Her dilde hakikat ve varoluş, farklı farklı örülür. Bu nedenle, insanların yaşamlarını çözmek için dil, oldukça verimli bir alandır. Hakikatin örtüsü olan dilin görünümü birbirinden farklılık arz eder. Demek ki dil, sadece gerçekliği temsil eden bir göstergeler sistemi ya da gerçekliğin bir resmi olmayıp, onun kurucusudur. Dil, gerçekliği inşa eden bir organizmadır. (Çınar, 2007: 200).

Gadamer'in dili bireysel bilinçten belli ölçüde bağımsız bir şey olarak görmesi aynı zamanda onun evrenselliğine bir vurgudur.

Dil, öteki konuşulabilir olmayan şeyler alanının karşısında yer alabilecek konuşulabilir olanla sınırlı bir alan değildir. Tersine, dil, her şeyi içine alan bir alandır. Temelde, anlamlandırma edimimizin amaçlanması ölçüsünde, söylenmiş olanın dışında tutulabilecek hiçbir şey yoktur. Dile getirme kapasitemiz yorulmak bilmez bir şekilde aklın evrenselliği ile barış içinde kalmaya çalışır. Bu yüzden her diyalogun bir iç sınırsızlığı / sonsuzluğu vardır ve sonu yoktur. İnsan bu sınırsızlığı, ya yeterli ölçüde söylenmiş ya da söylenecek başka bir şey kalmamış görüldüğü için sona erdirir. Fakat her sona erdirmenin diyalogun yeniden başlamasıyla asli bir ilişkisi söz konusudur... Söylenen hiçbir şeyin sadece kendi başına doğruluğu söz konusu değildir, tersine söylenen her şey, bunun yerine, ileriye ve geriye doğru, söylenmemiş olan şeye atıfta bulunur. Her iddia motive edilir, yani insan duyarlı bir biçimde söylenen her şey hakkında "Bunu neden söylüyorsun?" sorusunu yöneltebilir. Ve bu iddia yalnızca söylenmeyen şey söylenen şeyle birlikte anlaşıldığında anlaşılabilir (Gadamer, 2002: 71, 72).

Gadamer'e göre "dünya insani anlamının ya da anlamamanın ortamıdır". O, sınırsız ve tüketilemez gördüğü dilin temel dokusunda evrensel bir anlamının ve görünmeyen bir alanın olduğunu vurgulamaktadır. Bu alan konuşmanın tüketilemeyen ve tüketilemeyecek olan tarafıdır. Dilin varoluşsallığını da içine alan bu süreç insanlığın ortak bilincidir. Dolayısıyla özellikle sosyal bilimlerin odaklanması gereken nokta insanlığın kültürel mirasını içinde barındıran bu ortak bilince yönelmektir. Gadamer, bu kültürel mirastan doğan bilincin birlikte yaşama olanağını da içinde barındırdığını vurgulamaktadır.

Biz insanlar tarihsel bir durumu, bir dünyayı paylaşıyoruz; Gadamer, bizim bu tarihsel bağlamda, çeşitli yorumlarımızı karşılaştırıp zıtlılaştırarak, onları tüm farklılıklarına karşın bir potada eritebileceğimizi söyler. Ona göre, hermeneutiğin nihai ve en yüksek amacı, kendisini yavaş yavaş insanlık olarak görmeye başlayan bir insan topluluğunda dayanışma bilincini yeniden uyandırmaktır (Cevizci, 2005: 742).

Gadamer, birlikteliğe ve bir konsensüse olanak tanıyan kaynağın yine dilin kendine özgü olan yapısında var olduğunu belirtmektedir. Çünkü ona göre dil, sadece insanlığın ortak bilinci ve kültürel mirası olmakla bu özelliği kazanmaz, dil, yaşamımızın içinde konumlanışı bakımından demokratik bir ortam sunar.

Gadamer'in hakikat anlayışının Heidegger'in hakikat anlayışına yakın olduğu yerde beliren, "metinle diyalojik sürece girme" diye betimlenen hermeneutik görev bu bakımdan felsefi hermeneutik'in praksis yönünü işaret etmektedir diyebiliriz. Çünkü bu noktada anlamak isteyen özne, sürekli olarak metinle bir iletişim, diyalog halinde değildir (Dursun, 2004: 227).

Onda algıladığımız şey, kendimizin ve bütün bir varlığın basitçe yansıması değildir: bizimle bir arada olan şeyin sonuna kadar yaşanmasıdır. Yalnızca iş ve siyasete ilişkin somut karşılıklı ilişkiler içinde değil, dünyamızın içerdiği bütün diğer ilişkiler ve bağlılıklar içinde. O halde dil... daha çok, kendi başına gündelik hayatta hepimizin angaje olduğu yorum oyunudur. Bu oyunda hiç kimse başka herkesin üzerinde ve başka herkesten öncelikli değildir: herkes merkezdedir ve bu oyundaki “o” dur (Gadamer, 2002: 13).

Gadamer, bireyin içine doğduğu somut bir tarihsel gerçekliğin olduğunu vurgularken, insanın bu tarihsel gerçekliği dönüştürebilme potansiyelinin de olduğunu savunur. Zaten bireye demokratik bir ortam sunan dilin kendisi, insanın refleksif düşünebilen ve değiştirebilen yönünün eseridir. “Bilinç aynı anda tarihin gidişatında etkili olurken, tarih tarafından da belirlenir ve dolayısıyla bilincin bizatihi kendisi etkilemenin ve belirlenmenin bilincidir (...) Gadamer’in tarihin kendisini belirlediğini bilen tarihsel olarak etkili bilinç’i, bu yüzden refleksif ve büyük ölçüde eleştirel bilinçtir” (Arslan, 2002: 12).

İnsanlar olarak içinde yaşadığımız dünyanın birliğini yalnızca tarihsel gelenek ve hayatın doğal düzeni oluşturuyor değildir; aynı zamanda bir başkasını tecrübe etme tarzımız, varoluşumuzun ve dünyamızın doğal verilmişliğini tecrübe etme tarzımız da, aşılmaz duvarların arkasındaymışçasına içinde hapis olduğumuz değil, kendisine açık olduğumuz hakiki hermeneoytik bir evren oluşturur (Gadamer, 2002: 36).

Gadamer’in oyuna benzettiği, hermeneutik şu ilginç örnekle de tanımlandığı gibi bireysel seçim ve kararlara açık olarak ilerleyen ve sonlu olmayan bir seyir izler.

Oyunun içinde nihaî anlamda kendi kendimize oynama diye bir şey yoktur. Orada bir oyun olması için zarureten bir başka oyuncu olması gerekmez, ama oyuncunun kendisiyle oynadığı ve oyuncunun hamlesine kendiliğinden başka bir hamleyle karşılık verdiği başka bir şey olmalıdır. Bu yüzden oyundaki kedi, oynamak üzere tepkide bulunacağı için yün yumağını seçer ve top oyunlarının ölümsüzlüğü, top kendiliğinden sürpriz şeyler yaparak her istikamette serbestçe hareket ettiği için doğar (Gadamer, 2002: 148).

SONUÇ

Kökleri Hermes’ten gelen hermeneutik, pozitivist yaklaşıma karşılık insan bilimlerinde anlama ve yorumlamanın önemi vurgulayan yöntemin adıdır. Hermeneutiğin en önemli ismi Dilthey, insan söz konusu olduğu zaman kaçınılmaz olarak yaşamın ve anlamın dolayısıyla olumsuzluğun devreye girdiğini vurgulamıştır. O, bu yaklaşımını yaşantı kavramıyla temellendirmiştir. Dilthey’i değerli kılan yaşamın akışkan ve olumsal yanına vurgu yaparak insan bilimlerinin doğa bilimlerinden farkını ortaya koymasıdır.

Heidegger felsefesinin izlerini taşıyan Gadamer, yorumlamadan bağımsız olarak görmediği anlamayı hermeneutik yönteminin temeline oturtur. Bu tavrı aynı zamanda onun dilin demokratik bir bilinç ile var olduğu yönündeki yaklaşımıyla örtüşmektedir. Her anlama bir yorumdur. Zira her insan dünyada var olduğu andan itibaren anlamaya başlar ve bu onun dünyayı yorumlayışını kaçınılmaz kılar. Ancak dil her insanın bilincinde aynı demokratik özelliğe sahip olduğundan ortak bir anlama da mümkündür. Yorumlama onun hermeneutiğinde kaçınılmazdır ve anlamamanın sonucudur ancak bu asla mutlak bir rölativizme yol açmaz. Onun vurgusu ortak bir anlama ve demokratik bir iletişimdir. Dile ilişkin yaklaşımı genel hermeneutik yaklaşıma tam da bu noktalarda büyük katkılar sağlamıştır.

Onun demokratik bilincin evrenselliği ve tüm insanların bu bilinci dil aracılığıyla kullanabileceği böylece hem insanlığın ortak mirası olan geçmişi hem de bugünü en iyi şekilde anlayabileceği vurgusu, hermeneutiğe ve sosyal bilimlere yaptığı en büyük katkıdır. Evrensel ve demokratik bilincin dil içindeki varlığına ilişkin bu vurgusu Gadamer'i ve onun hermetik tavrını, hermeneutik gelenek içindeki diğer isimlerden ayıran yöndür. Bu, onun hermetik yönteminin zenginliğinin ve kuşatıcılığının sonucudur.

KAYNAKLAR

Cevizci, A. (2005). *“Hermeneutik”*, *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma.

Gadamer, H. G. (2002). *İnsan Bilimlerine Prolegomena / Dil Yetenek ve Yorum*, Derleme: Hüsamettin Arslan, Tercüme: Hüsamettin Arslan, İstanbul:Paradigma.

Gadamer, H. G. (2002). *“Hermeneutik ve Sosyal Bilimler”*, *Retorik, Hermeneutik ve Sosyal Bilimler*, Derleme ve Tercüme: Hüsamettin Arslan, İstanbul: Paradigma.

Gadamer, H. G. (2008). *Hakikat ve Yöntem*, Çeviri: Hüsamettin Arslan ve İsmail Yavuzcan, Cilt 1, İstanbul: Paradigma.

Özlem, D. (2000). *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*, İstanbul: İnkılâp.

Yıldırım, Y. (2009). *“Gadamer Hermeneutiğinin Sosyal Bilimlere Etik Bir Model Olarak Okumak”*, *Sosyal Bilim Etik ve Yöntem*, Editörler: Osman Konuk, Ahmet Kemal Bayram, Ankara: Adres.

Dursun, Y. (2004). *“Gadamer'in Hakikat Anlayışının Kaynağı ve Hakikatin İki Görevi”*, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 21, Sayı 1, Ankara

Çınar, A. (2007). *“Modern Batı Düşüncesinde Dilin Kökeni Olarak Ontolojik Farklılık Sorunu”*, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Sayı 1, Bursa

Kantarıcı, Z. Burkaz, V. (2014). *“Heidegger Ontolojisine Hermeneutik Bir Bakış”*, Route Educational and Social Science Journal, Sayı 1(3)

Heidegger, M. (2008). *“Varlık ve Zaman”*, Çeviri: K. Hakan Ökten, İstanbul: Agora